

Småland
Västra län
Spinnstuga socker

2618

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

a: a

1

Odins jakt.

Odins jakt.

Odins jakt lät, som om hundar hade skällt i luften. Sagesmannen hade flera gånger hört det.

tid
2

2618

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sjunken panna.

Sjunken panna

Vid en bäck i ett djupt dyhål vid Hattsjöhult (N. Sandsjö sn.) sades det ligga en panna. Man hade tagit stänger och stött och hört det skramla. För att få upp föremålet behövdes ett par tvillingoxar. Det var "en djuper håla" och där "lå allti en stor orm."

2618

Gå vilse.

Gå vilse.

Sagesmannen och hans far hade gått vilse på Storsjön. När de länge hade gått, vrängde sagesmannen sin mössa och kom sedan i land.

(Vända mössar

Sagesmannen berättar, hur han och hans svåger tidigt en sommarmorgon skulle ro över viken till den senares hem. På näset mellan Osfällan och Grimstorp kom en vitklädd käring utfarande från skogen i sjön, så skummet yrde flera meter upp i luften. Då sagesmannen undrade, vad det var, svarade svågern: "Tyst, har du aldrig sett henne förr? Då va ho, som vilde dem på sjön."

2618

Fiske.

Förtrollad gädd

"Pelle Fiskare" ander Hattsjöhult i Grimstorp ansågs kunna "binda gäddorna"; hade "lite trollkonster för sej". Det finns en stor gädda, stor som en "sajestock" i Lillsjön. Denna anses på något sätt förtrollad av Pelle Fiskare och kan inte fångas, ehuru många haft den på kroken.

I "Lillesjön" var fisken bunden av Peter Nässberg (fiskargubbe).

2618

Uppståndelse.

Gengångare.

"Kari i Älskebo" trodde på ett liv efter detta. Dahjqvist söp, hängde sig och hade förnekat uppståndelsen. Kari och Dahlqvist hade kommit överens om, att den, som först dog, skulle komma åter och berätta för den andre, hur det förhöll sig i denna angelägenhet. Så spökade D. i Älskebo. När Kari stod och bakade, så var D. helt plötsligt där. Kari talade ej till D. När Emil var i ladugården, var D. där. Emil var Kari's son och D:s supebror. D. sade; "Uppståndelse, Uppståndelse!" En natt flyttade sig sängen.

2618

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ura 6

Gengångarel

Gengångare.

Svanberg i Holma hade hängt sig. Han hade gömt "tjuvagods". Sedan han var död, hörde man honom varje natt kl. 12 köra nedåt Grimstorp, vara borta en stund och sedan komma tillbaka igen. Sagesmannens syster, som bodde i en stuga i Holma hörde honom ständigt och släktingar till henne, som voro på besök fingo ej ro för oväsendet. Det skakade i hela huset, när han kärke förbi.

2618

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

at. a
7

Gengångare.

Gengångare.

I Lönnås i Solberga sn bodde Ek-Anna (hennes man hette Ek). Efter hennes död "dansade skedarna på bordet" och det "rullade nerför trapporna". Hennes svåger, som var på besök i huset, gick ut och talade med henne. Sagesmannen frågade, vad hon hade sagt, men han svarade : "Fråga muren!"

Im.
Crimstop

Luppt. S. Kerkman
Per. Hal.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

A. t
8

2618

Maran.

Maran.

I tröskeln satte man en bordskniv för att ej maran skulle kunna komma in.

Maran var "en sort, som kom in till dom".

2618

Dödsvarsel.

Dödsvarsel

När sagesmannens far dog, och sagesmannen kom på besök, hörde han skrammel av kopparkrus, vilket alltså skulle förebåda dödsfallet.

Hiller, en kyrkväktare i Almesåkra, hittade en gång ett ben. Han tog upp det och jämförde det med sitt eget, längden var densamma. Han sade: "Det har varit en lång djäkel!" När han sedan gick hem, mötte han en likfärd.

Stupade en kaka av grisslet eller lade sig dubbel i ugnen, så blev det våddöd.

2618

Dödsvarsel.

Dödsvarsel.

En kvinna i Fågeleken hade skickat bud på sagesmannens mor och bett att få tala med henne. Denna gick emellertid ej. Senare på kvällen råkade den förstnämnda dränka sig i en brunn. Det knackade på fönsterkarmen, ända tills solen gick upp.

2618

"Viter käring"

"Viter käring"

En person -numera avställd på bryggeriet i Nässjö hade på Västansjö mo mött "en viter käring".

Vid Gödeberg hade sagesmannen en gång trött vandrat sent och sett en "trinnhög" ligga vid landsvägen. Plötsligt ramlade den ner "hele en" men när han kommit mitt framför den, låg den orubbad. Vid Fågeleken hade han likaledes sett "E viter käring" stanna utanför ett ställe. Men då han hunnit fram, fanns ingenting. (Trodde på sanningen av någon mystik).

2618

Kitta-Grå.

Kitta-Grå.

Kitta-Grå bodde i Malmbäcks sn. Hon brändes levande. De satte henne på en hög sten och tände upp bål runt omkring. När lågorna nådde knäna på henne, steg hon upp och sade: "Om ja finge tala tri o. (ord) till, skulle I inte få nå'n näring på tri år." När hon var bränd, kom en orm rinnande fram ur askan. "Hon hade haft själve Skam i sällskap."

Smiland
Västergötland
Göteborg

M. H. as P. H. K. ... Cia 13
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
2618
N. as Stal; G. ...

Trollkåringar.

I Gullbrohult skickades ut trollharar, som skulle mjölka korna. Stava Brant ansågs ha en sådan trollhare. Om henne berättade man, att hon var på påsk-afton "satte tri solv i fåhusdynga" för att få mjölk.

Trollkåringar o
mjölka

2618

Svartkonstbok.

"Svartkonstbok"

Pampen i Almesåkra kunde bota sjukdomar
och hade en svartkonstbok. Sagesmannens far hade fått
en böld och var svårt sjuk. De skickade efter Pampen.
Han gick fram till den sjuke och tog om bölden, gick
sedan till spisen och "muttlade några ord och spottade".
Värken lindrade genast, och gubben blev bra.
Pamp hade varit ute i krig i Finland.

"En böld."

2618

Kreatur.

Orm i tröskeln
mot förgörning

Då man ej kunde lägga på en kaly (i Fågeleken,
Almesåkra sn) förordades en orm i tröskeln. Skojare
hade förgjort ladugården (Klas i Fågelekeh).

2618

Förgjord bössa.

Karl-Gustav i Fågeleken hade fått sin bössa förgjord. En levande orm fördes in i bössan mot förgörningen.

Förgjord bössa.

Orm: botemedel.

2618

Ställa hem tjuvgods.

Ställa hem tjuv-
gods.

"Hästa-Pelle-Maja" i Eksjö kunde ställa hem tjuvgods. När banan byggdes hade en arbetare råkat i slagsmål och blivit bestulen på sin plånbok. Han bad då sagesmannen följa med till Eksjö och uppsöka gumman. De gingo in till henne och talade med henne. "Ho satte sej till att blå i korta och såg allt!" Han kunde emellertid ej få igen pengarna den dagen, därför att gumman skulle ha sin "utrannsaktionsnatt i natt" (skulle tala med Skam")

Smsil.
Västma R: d.
Grimstorp a. n.

Oppst. G. Heijman

2618

Per. Nil

Hd i Grimstorp.

C: b
18

Medel mot fräkne
Mot fräkner skulle man tvätta sig i "fröträck". vårtor, hudlöshe
Regnvatten, som stannade i fördjupningen på en bölder, skärvan
sten, skulle man tvätta sig i mot vårtor eller också
lägga "nie arter i e brunn".
Mot bölder tog man in svavelblomma (ordinerat av
Pastor Rydeman, Almesåkra).
Pilktrut användes mot hudlöshet hos barn
"Speter" ur kyrkedörren mot skärvan.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Smil
Västra h:d.
Grimsbygs a:n

Oppr. B. Hertzman

2618

Ben. Stål

Föld i Grimsbygs

C. t.
19

"Skervan"

Medel mot skerva

Man skulle dricka mjölk ur en sko, som en
kvinna haft på sig, då hon fått ett oäkta barn.

Handtaget på dörrar, i vilka mördare (o andra
skojare) hade tagit, filades av. Filspånet användes
ss. medel mot skervan.

Ävenledes äro följande saker botemedel: Blod
av en mördare

2618

"Hogga bort knarren".

"Hogga bort knarre

"Hogga bort knarren" tillgick så: Handlöven lades mot en tröskel och däröver tre halmstrå, vilka således skulle huggas av. Någon frågade: "Va hogger du ätter?" - "Ja hogger bort knarren".

(Knarren satte sig i lederna).

Småland
Västera
Grimstorp

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jonas E. Huxman
Ber. av Stål
2618 i Grimstorp

21

Om tatare.

En bonde i Skirö (Nässjö sn), som stod på vedbacken och arbetade, anfäktades en gång av tatare om rum för natten. Bonden ville ej gå med på saken. Tatarerna hade tillslungat honom något hot om, att han ej skulle råka hem. Han gick också vilse i flera dagar.

Efter tatare slängde man eld och vatten för att hindra förgörning

Om tatare.

2618

Eldsvåda.

Eldsvåda

Man gick ikring "brånen" (branden), så att ej elden skulle sprida sig.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 2618

E: f
(P: d)
23

Offerkälla.

Offerkälla

I Ärkelstorp fanns en källa, där man brukade
offra pengar. Man brukade också föra med sig hem av
vattnet, som ansågs hälsobringande.

Kyrkogården

Kyrkogården.

På kyrkogården fick man ej röra något. Det var de dödas.

Mull från kyrkogården kunde brukas till troll-
dom.

Magnis (dödgravare i Almesåkra sn, en grov och av folk illa ansedd person) tog "strompor av lik" och lade ovanpå sitt skåp. De hördes där skramla med käppar och annat. Det blev lugnt, då de burits tillbaka.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

F. b.
25

2618

Kyrka.

Vid passering av
en kyrka:Fader v
år.

Man skulle stanna och läsa "Fader vår", när
man gick förbi en kyrka.

Småland
Västra län
Grönstorp sn

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

opt. K. Persman J: a 26
berar Stäl
född i Grönstorp

FödseL.

FödseL:

"segerhuva"

Barn, födda med segerhuva" skulle alltid ha den på sig ty det hade tur med sig, och om de ginge kring "en allri så stor vådeld", så kunde de hindra den.

När man första gången badade ett barn, gavs en synål i dess högra hand, för att det skulle bli högerhänt. Likaledes satte man alltid på ifrån höger.

En speta ur kyrkdörren, en ur bastedörren och en sten ur basteugnen lades i vaggan för att ej barn skulle skrika.

En barnaföderskas plågor kunde sättas på mannen.

Första badet.

Mot skrik.

Plågornas överförande på mannen.

Eld i ugnskvasten.

Völlade märken

Om det tog eld i ugnskvasten och en kvinna, som skulle ha barn, trampade på den, kunde barnet få märke. Medel mot ett sådant märke: Man skulle ta av smetet på ugnskvasten och lägga i vatten. Med detta vatten skulle man sedan tvätta barnet. Sagesmannen anför som exempel Hulda i Skomakaretorpet, som förfarit på detta sätt.

2618

Lyten.

Gick en blivande mor och ledde av med en tjur,
fick barnet "dräglan".

Om en moder blev rädd för en råtta, fick barnet den
på kroppen.

Om en plog lämnades i jorden, och modern fick se
den, blev barnet "harmynt".

Tog en ^{hvarnde} kvinna bort yxan ur en huggkubb utan att
bli rädd eller "omrörder i homöret", skulle det gå bra,
annars blev barnet harmynt.

Om en barnaföderska hoppade över en gärdesgård och
fick se en orm, blev "pojken idiot". Det "sprang i blodet
Sagesmannen berättar ett sådant exempel.

Om det, när man steker fläsk, soteld inträffar, och
det stänker upp i ansiktet, får barnet "ett rött kött-
stycke".

Völlade lyten.

"Dräglan".

Märken.

Harmynt.

Idiot.

Sjukdomar.

Sjukdomar och
läkemedel.

Mot gulsjukan skar man av gult (div.lavar) och "gne sömner" och gav åt den sjuke. Även sköt man "gulspinkar", plockade fjädrarna av och malde sönder dem ss. ett botemedel. Även rabarberrot mot sjukan (Past. Rydeman). Gulsjukan.

Mot "fallandesot" skulle man taga ett hjärta på en levande orm och ge åt den sjuke, så att han inte visste av det. "Fallandesot"

Mot "ont i magen" skulle man äta fröaspy (Pettersson i Handskeryd ordinerat far).

Sjukdomar kunde sättas bort i "två lestolpar" genom att slå in söm.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Y: 130

2618

Barndop.

Barndop.

Man lade en slant i linnan, här barnet döptes.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

J:f.
31

Huvudvärk.

Huvudvärk botades, om man höll handen över
en myrstack och sedan luktade på handen.

Huvudvärk.

Myrstack.

2618

Böd.

Adjö av den
döde.

Man tog "ajö" av lik för att kunna glömma dem.

Eniel
Grimberg

R. Herzman

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J. g.
33

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

Död.

Pengar och brännvinsflaskor skickades med
den döde i kistan.

Pengar och
brännvinsfl.
med i kistan

2618

Ormar.

Levande orm i
tröskeln: tur

Sagesmannen tjänade i Fågeleken. Hans husbonde hade ingen tur med kreaturen. Särskilt var det stor otur med kalvarna. Sagesmannen lärde då husbonden, hur han skulle borra hål i tröskeln och släppa ned en levande orm. Detta hjälpte, och sedan levde kalvarna.

2618

Skörd.

Undanlagd kärve:
(säden dryg).

a En kärve lades undan för att säden skulle bli dryg.

Mistor i rågen.

När masken förstört rågen och s.k. mistor
uppstått, skulle en kvinna, som gav di, mjölka runt
fältet.

Mistor i rågen

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESBARKH

2618

M:d

37

Slätter.

"Slätta-gröt"

Efter slättern åt man s.k. "slätta-gröt".
Man skulle då rimma till gröten, husbonden först.

2618

Skörd.

"Skära stjärne-
trave."

Det var sed att "skära stjärnetrave". Man skulle skära en trave, sedan solen gått ned.

Tranafton.

Barnen skrämdes med, att tranan kom i sängen.
Sagesmannen hade som barn varit utsatt för detsamma.

Tranafton.

Småland
Esriksborgs sn.
Västra hd

2618

Per Pål
Gjinstorp

Midsommardagg.

"Midsommardagg"

Midsommardagg användes som jäst, och sjuka skulle rulla sig i den för att bli friska.

2618

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

41

Väderleken.

Spå i väderleker

"Stenen i Holma" kunde spå väderleken på "vinter-
bråka" för halvåret.

P. 42

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

Tordyvel.

Om man vände en tordyvel, får man sju synder
förlåtna.

U
1607

Tordyveln.

2618

Ormar.

Döda ormar.

Om man ej dödade en orm riktigt, kom han
tillbaka.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

P. c
44

2618

Om man ville förhindra, att ett skott träffade,
skulle man binda en krans av granris.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

U: f.
45

2618

Smörkärning.

När man kärnade smör, och det inte ville bli smör, la man en avbruten synål i kärnan. "De ångrade nålen".

Smörkärning.

Brimstorg, Lnu.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

U: g.
46

2618

Slakt.

Slakt

Slakt skulle ej försiggå i röt månaden.

2618

Funnet människoben.

Tydor av hittat
människoben.

Sagesmannens hustru berättar om en person, som hittat ett människoben och därför kunde säga, vad som komme att hända, då han såg på benet. Han hade t.ex. förutsagt, att både hon och hennes syskon skulde bliva änkor och änkemän, vilket slagit in.

Lund
Vatten
Grimstorp

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. G. H. H. H.

Tyda.
48

2618

Per Stål

Grimstorp

"Drömmonka".

"Drömmonka"

"Drömmonka" tillreddes av tre "skeabla salt o tre skeabla mjöl och vatten". Folk blev törstiga därav. Skulle få veta, vad som komme att hända.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

Spottning.

Innan man satte sig på en stol, skulle man spotta.

Likaledes skulle man spotta, innan man drack av vatten i skogen.

Spottning.

2618

Skäggväxt.

Soldaten Stork smorde med hönsträck för att
öka skäggväxten.

För att öka
skäggväxten.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

Veden

Om man brände upp all veden, skulle man bli
ruinerad.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

Skälet kunde tagas från den som satt och spann.

Man kunde ställa så, att personer ej blevo gifta.

*Småland
Västtra
Grimstorp*

SMÅLANDS LÄNDESKRIFTER
FOLKMINNESARKIV

*J. H. Hultman
Ber. St. 2618*

Grimstorp

*dic
53*

Gran och jättekast.

Gran och jättekast

En gran vid V. Gödeberg (Almesåkra sh) ,rund i kronan och egendomlig. Av den fick man ej röra något. Sades klippas var midsommarhatt.

Vid samma gård fanns ett flyttblock, som av en jätte slungats dit från S.Målen (Nässjö sn) mot Almesåkra kyrka, men ej orkat fram.

2618

Stenrör.

I ett stenrör på "Hattsjöhulta norragärde"
lyste det.

Stenrör, där det
lyste.

Småland
Västbo hd
Gjinstorps Sn

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2618

Prof. E. Hartman
A: 11
55
Var. as Späl
i Gjinstorps

Gastakramad.

"Gastakramad!"

När någon blev sjuk, sades det, ått han blivit
"gastakramad". Han skulle ta in krut och krypa genom
ett garn.

För att ej bli "gastakramad" bar man en liten
lapp på sig, innehållande "svagel" (svavel)

Juvil.

LENNÅS UNIVERSITETS
FOLKLIVSARKIV

M. G. Hertzman a. f.

Västra Rd

2618

56

Isrimstorp

Bar

Stäl

Isrimstorp

Näcken.

Näcken.

I Bodanäs kvarn fanns näcken. Mjölaren där hette Nyman. Han ansågs ha med näcken att göra. När det var brått, gick han till "juta" (räman) och la en sexstyver. "Se'n geck dä, så kvana kunne gå söner".

LUNDS UNIVERSITETS 2618
FOLKMINNESARKIV

A: d

57

Skogstroll.

Skogstroll.

Sagesmannen hade en gång hört det svärja i skogen (mellan Nodsskogen och Björnakullen vid Hattsjöhult). Han skulle fiska, men blosset slocknade. Det var skogstroll.